

Hosszú Markar

1

Az volt a legnagyobb öröme, ha a kerteket, a vetéseket öntözhetette. Ha napégette, bocskortalan lábbal gázolt a folyóparton, s ásójával rendre kiemelte, aztán félrehajította a fűvet, gízgázt, hogy ne akadályozzák a víz egyenletes folyását. Olyan érzése volt, hogy a szomszjas kertek, tikkadt földek csak órá, Hosszú Markarra várakoznak.

A folyócskából apró csatornába eresztette a vizet, s követte, míg célba nem ért. A napégette, helyenként felrepedezett talaj szomszjasan itta a vizet. A repedésekből bugyborékolva tört fel a levegő, mintha maga a föld nyelné mohón fuldokolva, ezer szomszjas szájjal az éltető nedvet.

Amikor a fák köré ásott csatornába eresztette a vizet, Hosszú Markar ledőlt a lombok árnyékába, mellette ásója, s félig hunyt szemmel várakozott. Néha el is szenderedett, s felrezzent, mikor a csobogás elért a fa alá. Akkor felállt, s indult, hogy megnyissa a másik csatornát, s ismét követte a víz folyását.

A nyári rekkenő hőségben, amikor a nap oly közel izzik a földhöz, hogy a kutyák is lógó nyelvvel, lihegve húzódnak a házfalak árnyékába, Hosszú Markart még ilyenkor is mindig a csatornák közelében lehetett látni, térdig feltúrt nadrágban, fején bogra kötött fehér vászonkendőben

– Akárcsak a gólya, ez a Hosszú Markar se mozdulna el a víz mellől – jegyezték meg a falusiak. Volt benne igazság, Hosszú Markar hasonlított valamicskét a gólyához; lába vékony volt és hosszú, igazi gólyalábak, más embernek kettő is kitelne belőle.

A széles vízfolyáson nem sokan tudtak átgázolni, Hosszú Markar meg egyet lép, s máris a túlparton a másik lába. Napégette arcában hosszú, hegyes orra akár a gólyáé, de tömött, hófehér bajuszban folytatódik.

Ő volt a faluban az öntözés felügyelője. A csatornákat vigyázta éjjel-nappal, ő osztotta a folyó vizét, ő vigyázott a meder tisztaságára.

– Markar apó, kiégett a vetésem, eressz rá vizet – siránkoztak egyesek.

– Várjál a sorodra, nicsak, nem ég a ház... Te majd pénteken következel – intette le a követelőzőt.

Hosszú Markar nem volt idevalósi. Akár a megáradt folyó a kavicsot, őt is hányta- vetette az élet, hol ennek, hol annak a partnak verte, s végül az utolsó hullám sodorta partra ebbe a faluba. Őt, Hosszú Markart, meg az unokáját.

Ez még az előző tavaszon volt. Akkor fogadta meg a falu népe csatornafelvigyázónak.

– Menekült szegény feje, nincs se családja, se rokona, igazságosan osztja majd a vizet.

Amikor először feltúnt a csatornák közelében, térdig feltúrt nadrágban, kezében ásóval, a falusiak össze-nevettek:

– Nézzétek csak az öreget, akár a hosszúlábú gólyamadár...

Kevesen próbálták meg becsapni a csatornaórt, nem sokan merték lopni a vizet. Jaj volt, ha Markar apó észrevette; hogy mérgeződött ilyenkor, hogy kiabált a tolvaj után, földhöz vágta még az ásóját is.

– Nem hoz termést a kerted fiam, ha tolvajságra adod a fejedet...

Így beszélt a megtévedt ember lelkére Hosszú Markar. Ezt mondta mindig, ha kihozták a sodrából, és ha ráadásul még kétségbe vonták a szavát, hozzátette:

– Ennyi évet megéltem tisztességben, csak nem most kezdek el hazudni?

De amint kimondta, azonnal elbúsult, megreszketett a hangja. Hátat fordított a kételkedőnek, felvette az ásóját, elindult a másik irányba.

Rendszerint nem ment messzire. Leült a folyóparton, nézte a hullámok csendes játékát, nézte a szalmaszálakat, amit valahonnan felülről hozott, és azonnal tovább is sodort a víz. Nézte a folyóparton növekvő füveket, s lelke ismét lecsendesedett.

2

Holdfényes éjjeleken, amikor a falu népe fáradt, álomtalan álomba zuhant, az éjszaka enyhítő hűvösséget hozott a naptól felporzelt mezőknek. Holdfényes éjjeleken, amikor a jegenyefára épített fészékben pihent a gólyamadár, hogy hajnalhasadáskor széles-hosszú szárnyait kitarva repüljön a mocsaras zombékok felé – Hosszú Markar hajnalig dolgozott.

Ilyen éjjeleken a hold fénypásmát bocsátott a csatornák vizébe, Markar acélásójára. Ezüstös fényben szikráztak fel a birsalma levelei, s a hűvösségben egymásnak ütődve zizegtek a kalászok. A vetések közt egymaga lépdelt a csatornaórt, s megöntözte a szomszjas gabonát.

Hiszen pirkadatkor kijön a gazda, megnézi, hogy kapott-e elég vizet a földje, lehajol, ujja közt szétmorzsolja a nedves talajt, hogy lássa, vajon elég mélyre hatolt-e az öntözés, s ilyenkor látszik, hogy Hosszú Markar nem csak úgy tessék-lássék végzi a dolgát.

Hajnalra a csillagok, akár a hópelyhek elolvadtak, kelet felől pirkadt az ég, a kelő nap első sugarai játszottak a felhők között. Mintha egy hatalmas, láthatatlan kéz ezernyi sugárral állandóan változó mintákat rajzolna a fehér gomolyfelhőkre, míg a nap fel nem bukkan a hegyek mögül.

A nap első sugaraitól pára szállt fel a levelekről, a virágok százszerű szirmáról; a kertek és a vetések az előző esti nedvességtől gőzölögtek. A kókadt virágok fejüket emelve fordultak a nap felé, hogy aztán délben, a nap tüzetől ismét lekonyuljanak.

Hosszú Markar is eltörődött az éjszakai öntözésben. Lefeküdt a jegenyék árnyékába, kezét-lábát kényelmesen szétvetve. A jegenyéknél odvas, kiszáradt fatörzsek heverték, és mintha az árnyékban heverő Hosszú Markar maga is egy lenne az odvas, kiszáradt fatörzsek közül.

Néha megesett, hogy nem ő öntözött, hanem odabízta a soron következőkre.

– Hadd pihenek egy kicsit – szólta, de meghagyta, hogy milyen sorrendben locsoljanak, amíg visszajön.

Elballagott a folyó mentén a legközelebbi szurdokig, ahol sárgabarackfák nőttek. Leheveredett a fák alá, vagy a szikla árnyékában szundított; feküdt a hátán, lábait felhúzta, akár egy hatalmas olló, messziről. Mintha keresztre feszítették volna a barackfa alatt.

A levelek között az ég kékjét kémlelte Hosszú Markar. Egy áttetsző, formátlan fehér felhőcske úszott lassan a tiszta azúrban. Az égbolt, akár egy hatalmas mosódézsza, színültig tele kékítő vízzel, abban úszkált, mint otffelejtt ruha, a fehér felhő. Markar szeme nem tudott elszakadni a felhőfoszlánytól. Milyen békésen úszik, változik, széleit hol kiterjeszti, hol összehúzza.

Ha felülne arra a felhőre, meglátná a távoli hegyek mögött maradt faluját, meglátná a háztetőktől félig eltakart jegenyest, a maga barackosát, a házuk ajtaját, mellette hatalmas korsó, törött feneke vízzel teli, abból isznak a tyúkok.

Markar öreg felesége minden áldott nap, kora reggel kinyitotta a tyúkol ajtaját, s a baromfik kotkodácsolva szaladtak utána a korsócserepig, ahol az öregasszony magot szórt eléjük. Az egyik tyúkocská annyira igyekezett, hogy reptében bukfcenet vetett a levegőben. Markar megfáradt szeme úgy látta, hogy a tyúkocská az ég kékjén bucskázva játszik a felhőfoszlánnyal.

...A len már kinyitotta kék virágait, a sárgabarack is zsendülni kezdett. A régi faeke a porhanyós, napégette talajban hasította a barázdát. Markar a fordulónál visszanezét, az ösvény végén, a csipkebokor mellett ott állt a felesége, integetett neki.

– Gyere, baj van, megbolydult az egész falu – hívta az asszony.

Kifogta az ökröket, az eke ottmaradt a földben. A forróságtól elcsigázott állatok este már a házi hemmumival megrakodott szekeret húzták idegen messzeségek felé.

A deportáció időszaka volt ez.

Éjjel-nappal egyfolytában zötyögött velük nyikorogva a szekér. Az utat szállongó por takarta, ahová nézel, rémült, elkínzott arcok. A falvakban futkosás, zűrzavar, ilyenkor újabb és újabb csoportok csapódtak a menethez. Az újonnan érkezőket lemaradt szeretteikről faggatták, s az úti cél felől kérdezősködtek. Biztosat senki sem tudott, s a bizonytalanságtól még nagyobb rettenet ült ki az arcokra. Az öregasszony leszólt neki a szekér magasából:

– Hát nem elfelejtettem rátenni a tűzhelyre a fedőlapot...

Hosszú Markar viszont a fiára gondolt, valahányszor pillantása a felesége ölében ülő unokájára esett.

– Ülj nyugodtan, a gyerekekre vigyázz, baja ne essen Torosziknak!

A kisfiú hol elszenderedett nagyanyja ölében, hol felriadt, s érdeklődéssel nézegetett maga köré:

– Hová megyünk, papó? ...Papó, miféle vidéken járunk?

Választ nem kapott, hát megsértődött, ajka durcásan lebiggyedt, s a szekér elejébe rakott tyúkokat kezdte nézegetni.

Hetekig vándorolt nyikorogva a szekér, az úton éjjel-nappal füstfelhőként szállt a por. Idegen vizeken, idegen országokon át vitt az útjuk. Markar ihatott bármennyit, nem oltotta szomját az idegen föld vize.

Aztán néptelen homoksivatagba értek, ott letáborozhattak, de hol volt már akkorra a két ökör, s a szekér... Néhány batyú az összes vagyonuk, Toroszik arcát felégette a nap, hámlott a bőre.

Az öregasszony haját is belepte az út sárgás pora, mintha megőszült volna az utazásban. Markar észrevette, hogy az átélt szenvedések még több barázdát szántottak az arcára.

...Amikor Markar azt mondta, hadd pihenek egy kicsit, s elment lefeküdni a barackfák alá, a lombok közül az ég kékjét leste a déli forróságban. Nézte a mosott ruha fehérségű felhőket, amint növekszenek, majd páráként elenyésznek, nézte az égen keringő, fekete pontocskáknak látszó madarakat. Nézte, de gondolatban a sivatagot látta, a szorosán egymás mellett sorakozó tarkabarka sátrakat, amiket a deportáltak a magukkal hozott takarókból eszkábáltak össze. A sivatagban néhány fa is nőtt, száraz, megannyi homokba szúrt seprű.

– Nincs itt egy fia kő se, hát hova hoztak ezek minket? – sópáncodott Markar felesége, s mikor esténként kulcscsomóját nézegette, eszébe jutottak a tyúkjai, meg mindaz, ami a régi házukban maradt.

– Bizony felpakoltam volna a szekérre, ha ezt előre tudom – mondogatta.

Markar csak egyszer próbálta meg a fiára terelni a szót, de az asszony hirtelen felzokogott, elfojtotta ugyan, köténye sarkát szemére borította, s magához szorította Toroszikot. Markar aztán nem emlegette többet a fiát.

A tél elmúlt, de hogy mikor jön a tavasz, senki sem tudta. A homokon nőtt száraz, tövises bokrok hirtelen kiszáradtak, aztán elszáradtak megint. Így múlt el szempillantásnyi idő alatt a tavasz, s a sivatag ismét kietlen katlanná vált a tűző nap sugarától.

Aztán összeszedték a magabíró embereket, elvitték dolgozni az útépitéshez. Markar is köztük volt. Pirkadattól napszálltaig dolgoztak, követ hordtak messziről, meg földet. Nap mint nap ezer meg ezer ásó és csákány ásta talajt, építették az utat. Markar is úgy dolgozott, mint akárki más. Akadtak ismerősök is, falubéliek. Törték a követ, s mikor megnyúltak az árnyak, és a nap lebukott a kőhalmok mögött, ki-ki hazatért a maga eszkábálta sátorba, hogy pirkadat előtt ismét útnak induljon.

Egyik este az öregasszony rosszul érezte magát, a szívét fájlalta, szúr, azt mondta. Markar a sátor előtt követ keresett, meg akarta melegíteni, hogy a felesége mellére tegye, így szokták azt az ő falujukban.

– Hol vennél itt követ, ember, istenem, hová is jöttünk – nyögdecselelt az öregasszony. Aztán elcsendesedett.

Megesett, hogy ilyenkor a kertek felől Markar után kiáltoztak:

– Hé, Markar apó, alig jön a víz!

Hosszú Markar abban a pillanatban talpra ugrott, s ásójával indult a jelzett irányba. Honnan tudták volna, hogy miközben a csatornaszegélyt javítja, lélekben egészen máshol jár, a sivatagban, ezer meg ezer mérföldnyire innen.

Markar törte a követ, s egyre csak a felesége arcát látta. De jó is lenne, ha csak egy követ is el tudna lopni az útépitésből, és az öregasszony sírjára tehetné! Hisz így a homokos talajban megtalálják, holttestét széttépik a sakálok. Követ kellene tenni, jó nehéz követ a homokbuckára.

Markar életében kétszer kapott verést. Egyszer gyerekkorában, amikor szúrós tövist kötözött a kutya farkára, másodszer meg aztán, hogy követ tett a felesége sírjára.

Törték a követ a tűző napon, egyszer csak két ember állt meg mellette:

– Ez volt az? – kérdezte az egyik, s a másik bólintására a katona szöges bakancsával mellbe rúgta Markart. Olyat szólt mellkasa, mint az üres hordó, orrából megeredt a vér, s mikor másodszer is mellen rúgta a csizma, a kötörmelék véresre sebezte ujját.

A csatornát egyengeti Markar, és még most is erősebben markolja az ásónyelet, ha az ujján lévő forradásra téved a tekintete. De csendesedik benne az indulat, ha a sírhalom fölé állított köre gondol.

– Vajon ott áll e most is? Hisz a szél nem tesz kárt benne, legfeljebb ellophatják.

Mit nem adott volna, ha valaki megmondja neki...

Amikor lebontották a sátrakat, az összeterelet népet útnak indították más országok felé. Markar is hátára vette maradék motyójukat, s kézen fogta Toroszikot.

A batyuban – még a felesége tette vászonzacskóba – barackmag volt. A falujukban volt egy sárgabarack-fajta; hatalmas, édes, lédús termést hozott. A felesége annak a magját gyűjtötte össze, hogy majd a következő évben elültetik a házuk elé. Hosszú heteken át zötykölődött a barackmag is a feleségével a szekéren, aztán hova értek el? A kietlen sivatagba.

Most, hogy szétszedték a sátrakat, Markarnak két gondolata volt: felnevelni Toroszikot, s majd valami jó földbe elültetni a barackmagokat.

3

Múltak az évek. Markar nem talált olyan helyet, ahol megállapodhatott volna. Olyan volt, mint a hangya, amelyik az áradásban a szalmaszálba kapaszkodik, de az ár sodorja a szalmaszálat is vele együtt.

Keményen dolgozott, még a falatot is megvonta szájától, hogy Torosziknak adhassa, aki nőtt-növekedett a nagyapja védőszárnyai alatt. Aztán egy nap Toroszik egy gőzhajó fedélzetén találta magát.

Ott volt Markar is más falubeliekkel, akik Kavala közelében laktak a sátrakban. Felemlgették az örökre elmúlt, legendásan gyönyörű időket; nappal persze dolgoztak, ki a mezőkön, ki meg a kikötőben.

Markar boldog volt, szinte megfiatalodott. És amikor Toroszik azt kérdezte:

– Papó, hova visz bennünket a hajó?

Markar belenézett az unokája égkéj szemébe, s nyom nélkül eltűnt fiát látta benne. Megindulását elfojtva válaszolt:

– Haza, a mi hazánkba, fiacskám...

Markarnak most már nem volt más egyebe, mint a fiúcska és a barackmagok. Csak ennyi ajándékot tudott az új hazába vinni.

A hajó éles orrával napokig hasította a hullámokat. A hullám messze futott a hajótól, majd ismét közeledett, felcsapott a hajó oldalán, és elenyészett. Markar a fedélzetről figyelte a parton feltűnő hegyláncot. Az éles csúcson puha bájjal ült egy felhő. Nézte, nézte, majd lassan előhúzta zsebéből régi otthonuk kulcsait. Összemorzsolta tenyerében, aztán belevetette a tengerbe. Gyűrűzött a víz, egyre nagyobb körben, majd egy nagy hullám elmosta még a helyét is, ahol a kulcs a vízbe esett. A kulcsok azóta a tenger fenekén vannak.

Hosszú-Markar szemébe könnyek szöktek, amikor a vonatablából meglátta az Ararát hófödte csúcsát. Hát itt fognak majd kihajtani a barackmagok.

...És amikor valaki soron kívül meglopta a vizet, Hosszú Markar haragra gerjedt, s így intette a megtévedtet:

– Nem hoz termést a gyümölcsfád, fiam...

Ha kétségbe vonták a szavát, hozzátette:

– Ennyi évet megéltem tisztességben, most kezdjek el hazudni?

A faluban persze nagyon kevesen tudták, hogy mennyi keserűségben volt része Markarnak az eltelt évek alatt.

És ha valakivel jót akart tenni, így szólt hozzá:

– Gyere csak, már eléggé megnőtték a barackcsemetéim, adok neked egyet. Ez hoz ám édes barackot, majd meglátod! A világon nem terem ilyen barack, mint az enyém.

És amikor a tavaszi csatornaigazítás idején Hosszú Markar munkába menet néha belesett az iskolakerítés részén, öregségtől megszűkül, vizenyős szeme boldog büszkeséggel telt meg. Látta, hogyan játszik, futkos, kiabál Toroszik a többi iskolás gyerekekkel.

Az iskolától nem messze, a házuk előtt pedig barackfacsemeték nyújtózkodtak a tavaszi napsugarak felé.

Krajcsir Pirooska fordítása

GRATULÁLUNK!

Március 15-én, az ünnep alkalmából Geiger György Liszt díjas, Érdemes művész a Parlamentben Kossuth díjat vehetett át. Az alábbiakban ezután született írását adjuk közre.

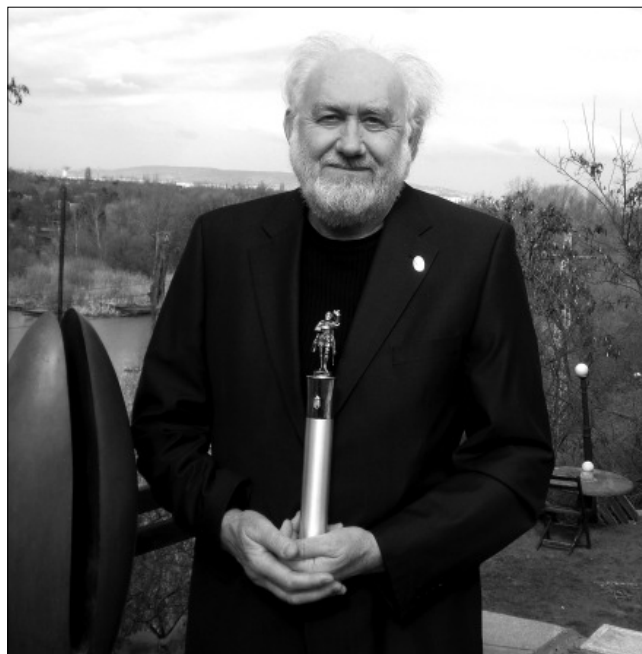
Álmok

Ha alszom, álmodom: gyakran azt, hogy ifjú vagyok és sportoló. Helyből ugrom vagy tíz métert. De nem ám csak úgy, a föld felett, hanem három-négy méter magasan. Egy ugrással két világcsúc. Ez aztán az álom!

No de jön a reggel, a reális világ, a kijózanodás – még *hogyan négy méter magasan...*

Így van ez általában. De most másképpen történt. A reggel ugyanúgy jött, mint egyébként, ám velem egy váratlan vendég is érkezett, *Kossuth díjnak* öltözve. Lehetséges ez? Hiszen nem vagyok sem 50 éves (sajnos) sem 75 (hál' Istennek.) És mégis itt van. Egy nappali, nyitott szemű álom – és egyenesen felém tart. Sőt, belém kapaszkodik. Egy előkelő idegen és milyen súlya van! Hiszen ez legalább négy és fél méter, és nappal...

Mondhatom, nagyon megrendültem. Szerencsémre gyorsan terjedt a ritka vendég híre és így hamar jött a nyugtató segítség is. Sokan megkerestek. Szavahihető emberek bíztattak, hogy milyen jól áll nekem a jövővény.

Geiger Márk felvétele

Mintha már régen hozzám tartozna. Így hát megnyugodtam. Még szoknom kell, de már nem idegen, csak előkelő.

Örömmel viselem a terhét.

Geiger György

Soroksár, 2009. március 20.